

Streszczenie

Dynamiczny rozwój portów morskich szczególnie w XX i na początku XXI w., doprowadził do wzrostu ich negatywnego oddziaływania na otoczenie, zwłaszcza w kontekście rosnącego wolumenu przeładowywanych ładunków. Głównym wyzwaniem stała się konieczność zrównoważenia rozwoju gospodarczego portów z rozwojem społecznym, przy jednoczesnym ograniczeniu presji na środowisko.

Koncepcja zielonego portu stanowi współczesną odpowiedź sektora portowego na te wymagania. Jest niekiedy utożsamiana z nowym modelem rozwoju portów, łączącym implementację zrównoważonych praktyk technologicznych i biznesowych z odpowiedzialnością środowiskową oraz społeczną. Celem tego podejścia jest osiągnięcie równowagi między efektami ekologicznymi a korzyściami ekonomicznymi.

Problematyka badawcza dysertacji koncentruje się na rozwoju koncepcji zielonego portu na przykładzie portów o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej w Polsce – Gdańska, Gdyni, Szczecina i Świnoujścia. Głównym celem pracy była identyfikacja oraz weryfikacja tej koncepcji zarówno w ujęciu naukowym, jak i praktycznym. Dotychczasowe badania koncentrowały się przede wszystkim na aspekcie środowiskowym, w dysertacji natomiast perspektywa ta została rozszerzona o wymiar społeczno-przestrzenny.

W ramach badań zidentyfikowano główne uciążliwości związane z działalnością eksploatacyjną i inwestycyjną portów. Wykazano, że sąsiedztwo portów poprzez zwiększoną ekspozycję na zanieczyszczenia powietrza, hałas czy kongestię negatywnie wpływa na warunki życia mieszkańców dzielnic przyportowych. Przeprowadzone badanie ankietowe wśród mieszkańców Gdańska, Gdyni, Szczecina i Świnoujścia wykazało, że uciążliwości te są odczuwane na co dzień, a działania podejmowane przez porty oceniane są jako mało skuteczne. Mimo deklarowanej otwartości na dialog społeczny, poziom zaufania mieszkańców do portów pozostaje niski.

W badaniach zastosowano pogłębioną analizę literaturową oraz narzędzia GIS (Geograficzne Systemy Informacyjne). Opracowano autorski model zielonego portu, który posłużył jako narzędzie oceny stopnia realizacji założeń tej koncepcji na przykładzie polskich portach morskich.

Wyniki badań wskazują na wysoką aktywność portów w zakresie wdrażania działań zgodnych z koncepcją zielonego portu, szczególnie w obszarach środowiskowym i technologicznym. Jednocześnie koncepcja ta nie została jeszcze w wystarczającym stopniu

uwzględniona w dokumentach strategicznych portów, a podejmowane działania prośrodowiskowe wynikają głównie z motywacji ekonomicznych i wizerunkowych, a niekiedy stanowią reakcję na presję społeczną.

Zidentyfikowano dwie główne grupy barier utrudniających wdrażanie koncepcji zielonego portu. Pierwsza z nich o charakterze finansowo-technologicznym, obejmuje wysokie koszty inwestycji przestarzałą infrastrukturę i suprastrukturę, brak dostępu do nowoczesnych i ekologicznych technologii. Druga grupa o charakterze organizacyjno-społecznym dotyczy m.in. koncentracji portów na innych priorytetach, braku planowania strategicznego, niedoboru wykwalifikowanej kadry, niskiej świadomości wpływu działalności portowej na środowisko, braku spójnych wytycznych dotyczących wdrażania koncepcji zielonego portu (co utrudnia porównywalność działań), oporu wśród partnerów biznesowych wobec rozwiązań generujących dodatkowe koszty oraz niewielkiego zainteresowania społecznego wspieraniem zielonych inicjatyw.

Czynnikami sprzyjającymi wdrażaniu koncepcji zielonego portu są: zwiększone możliwości finansowe i organizacyjne portów oraz dostęp do innowacyjnych technologii.

Porty o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej w Polsce wykazują zróżnicowany poziom zaawansowania we wdrażaniu koncepcji zielonego portu. Liderami działań prośrodowiskowych są porty trójmiejskie, natomiast zespół portowy Szczecin–Świnoujście pomimo niższej oceny również podejmuje działania w tym zakresie.

Badania wykazały, że spośród komponentów koncepcji zielonego portu najbardziej niedoreprezentowanym, a zarazem wymagającym intensyfikacji działań pozostaje wymiar społeczno-przestrzenny, podczas gdy komponent środowiskowo-technologiczny dominuje.

Polskie porty stoją obecnie przed licznymi wyzwaniami społeczno-gospodarczymi, technologicznymi, polityczno-prawnymi i środowiskowymi.

Koncepcja zielonego portu postrzegana jest jako kierunek ich dalszego rozwoju.

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają stwierdzić, że polskie porty znajdują się na obiecującej ścieżce transformacji w kierunku zielonych portów, jednak osiągnięcie pełnej zgodności z tą koncepcją wymaga kontynuacji i intensyfikacji działań prośrodowiskowych.